

-
Димка МИТЕВА
Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Скопје, Македонија

УДК 821.163.41(497.16)-13:811.163.3'255.4

ГРСТ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ ОД „ПЛАНИНСКИ ВЕНЕЦ“
НА П. П. ЊЕГОШ ВО ПРЕВОД НА **БЛАЖЕ КОНЕСКИ**

*На проф. д-р Киџа Бицевска по повод нејзината
70-годишнина.*

Славистички студии, 18. Универзитет „Св. Кирил и
Методиј“ во Скопје. Филолошки факултет „Блаже Конески“
– Скопје, Скопје, 2018, стр. 111–120.

ISSN 0352-3055

Апстракт: Во рефератот се прави обид да се истакне општиот впечаток за делото „Планински венец“ од П. П. Његош во превод на Блаже Конески, напишано во духот на народната поезија во десетерец. Се анализираат извесен број фразеолошки изрази од аспект на нивното дефинирање, поткрепени со примери од посоченото дело.

Клучни зборови: еп, Његош–Конески, превод, српско-македонски, фразеологизми.

Една од најголемите литературни творби на сите јужнословенски народи е, по општо мислење, епската творба „Планински венец“, т.е. „Горски венец“¹ од црногорскиот владика (а во тоа време тој е и световен господар) и писател Петар Петровиќ Његош² (1813–1851). Тој живеел во I половина на XIX век, умрел како многу млад човек на 37 години. За тоа време успеал да напише повеќе дела од кои му се најпознати „Светлината на микрокосмосот, на светот во мало“, „Шчепан Мали“ и голем број песни од кои, како што кажавме, најголемо му е делото „Горски венец“. Сите свои дела,

главно, ги има напишано во духот на народната поезија во десетерец, т.е. стиховите му се десетерични, се состојат од десет слога.

Уште веднаш по неговото напишување (1836 година), по неговото печатење, го привлечно вниманието на јужно-словенските народи, а и подалеку, на Русите, на Германците и др. народи. Веднаш читателската публика видела дека тоа е едно извонредно книжевно дело во кое е на извонреден начин опишано т.н. „истрага потурица“, односно уништувањето на луѓето што од извесни причини дури и во самата Црна Гора го примиле исламот.³

Ние Македонците имавме среќа да се појави преводот на „Горски венец“, крајно успешен, од Блаже Конески, подоцнежниот македонски познат поет и научник на полето на македонскиот јазик.

Блаже Конески го превел делото „Горски венец“ во 1946 и 1947 година, во која година е објавен и уште веднаш југословенската јавност оцени дека се работи за извонреден превод, еден од најдобрите досега во светската литература. Се разбира, на Конески многу му помогна не само знаењето на обата јазика, ами тој знаеше и други светски јазици (пред сè рускиот, полскиот и бугарскиот). Така тој умеел да вникне до најголеми подробности во оригиналот на делото „Горски венец“. Неговиот превод е преведен во десетерец – стих што ни е и нам близок во народното творештво и извонредните многубројни коментатори на „Горски венец“ од кои во времето кога Конески го преведува „Горски венец“ треба да се спомене и извонредниот коментар на големиот славист Милан Решетар.

Дека Блаже Конески извонредно добро го превел делото „Горски венец“ потврдуваат и многубројните фразеолошки изрази, клетви, изреки и сл. во него. На ова место ќе посочиме еден грст од нив:

а зинале како волци гладни – *биле многу, многу гладни*; Носиштата по сажан им беа, / истрештиле очи како ламји / а зинале како волци гладни... (стр. 67)

ако Бога знаеш – (*при заколнување*) *верувај ми!*; Не, владику, ако Бог знаеш! / Каква тебе неола те нашло, / та што кукаш како кукаица / и што тонеш во српски несреќи? (стр. 15)

бега во неврат – *оди незнајно каде, исчезнува; ...би ја грабил неговата снаа, / та би бегал во неврат со неа* (стр. 57)

берете си умот! – *вразумете се!*; Берете си умот, Црногорци, / а кој почнал тој е најарниот, / а кој предал онага што почнал, / да би сешто му се скаменило! (стр. 102)

бог ги убил – *најлошо да им се случи!*; Кај се дели, кај одлета / сокле сино! / од личното јато твое? / брате таго! / ал Турците не ги знаа, / бог ги убил! / дека тебе ќе прелажат? (стр. 81)

Бог да чува – (*при желба да се одбејнат лоши работи*) *да не се случи лошо!*; Бог да чува и ангели божји! / што си зашол некаде, владику, / во некакви темнични ветришта, / ко во марта вештица што лета / ел змеулец во матно есење. (стр. 35)

Бог само знае – *никој не знае*; Ти се враќаш од крваво поле, / ти си газел крвави огневи, / и Бог само знае, освен тебе, / дали некој жив останал таму. (стр. 115)

братска фалба – *многу пријатен човек*; Кому браќа ти остави, / братска фалбо! / и стариот татка Пера, / леле Перо! / и три млади сестри твои? / кукаици! / седум снаи што острижа? / тешко ними! / што си глава не чуваше? / фидан снаго! / што крвникот го наслади? / братска фалбо! (стр. 81)

братско мито – *дар што ојќај убиецот им се давал на смирување на роднините од убиениот*; Јас ќе тргнам први пред кумите, / за главите братско мито давам; / да смириме, динар да скршиме / и крвници пушки обесиме. (стр. 37)

в чорба му загази – *му ги помаати плановите*; Нашта круна не ја даде срамно, / кога на врат падишу му стапи, / и на динот в чорба му загази. (стр. 77)

вика и живи и мртви – *сите со ред ги вика*; викнал песни (Радуне) тенко, гласито, / го спомина Баја и Новака, / го спомина Драшка и Вукота, / од Трињине двата имењаци, /

Вук Марковиќ и Вук Томановиќ, / тој ми вика и живи и мртви; / часот страшен пред очи го гледа. (стр. 116)

ги загуби очите – *ослеије*; Јас сум сторил осумдесет лета; / откако ги загубив очите / јас сум појќе во царство дуовно, / макар уште телото во себе / да ја држи душата и крие, / како пламен подземна пештера. (стр. 97)

глава би ти пресекле – *би ѝе заклале, би ѝе убиле*; Туку сепак, немој да се лажеш, / да би можле в раце да те ватат, / тој час би ти главата пресекле, / ели раце жив би ти врзале, / да те мачат, срце да насладат. (стр. 31)

глава не си чуваше – *загина*; Кому браќа ти остави, / братска фалбо! / и стариот татка Пера, / леле Перо! / и три млади сестри твои? / кукаици! / седум снаи што острижа? / тешко ними! / што си глава не чуваше? / фидан снаго! / што крвникот го наслади? / братска фалбо! (81)

Господ да те чува! – *не дај Боже!, скраја да е!*; Беше, брате, Господ да те чува! / од турскиот малкуцка поарен. (стр. 64)

да би Бог те убил (клетва) – *најлошо да ѝе најде!*; Чумо клета, да би Бог те убил! / али малу пола свет ти беше / со злобата своја што го отру? (стр. 14); клети дену, да би Бог те убил, / што ме даде мене на земјава! (стр. 15)

да видам еднаш со очиве – *да се случи, да биде веќе еднаш (ѝоа ѝѝо го ѝосакувам, за ѝѝо койнеам, мечѝаам)*; О да видам еднаш со очиве / Црна Гора загуб да намири! / би сум чинел тогаш, би сум мислел – / круната ми свети Лазарова; / и се спуштил Милош при Србите; / душа тогаш мирна би ми била / како мирно утро на пролети, / кога ветрој и матни облаци / дремат негде во морска зандана. (стр. 39)

да е малце на рид човек качен, / појќе гледа од тие под ридот – *оу ѝовисоко гледано, работѝѝе изгледат ѝореални*; Слушај, Вуче, а и вије браќа! / немој ништо за чудо да ви е / дека црни мисли ме распнале, / дека гради од ужас ми вријат; / да е малце на рид човек качен, / појќе гледа од тие под ридот. (стр. 30)

да нѐ врлат под клета грамада – *да нѐ каменуваат*; И имаат ак Црногорциве / да нѐ врлат под клета грамада... (стр. 22)

еденздруг очи да си вадат – *многу да се мразат*; Наши царје закон погазија, / започнаа крвно да се гонат // и еденздруг очи да си вадат, / оставија царство и држава, / за правилото лудоста ја зеа! (стр. 19–20)

еден на друг очи да извадат – *многу се замразиле*; Ги гледате овие ѓаоли, / зошто вака двата се скасале, / еден на друг очи да извадат? / по нив одат триесет кокошки, / би живеа како два султана, / само да им некој враг даваше. (стр. 54)

жити двете очи – *ше ѓроколнувам!* Немој, Драшко, жити двете очи! (стр. 18)

заоѓа светот – *сѐ се губи, ѓропаѓа*; штом ја видов да се смее млада, / ми заоѓа светот под нозеве (стр. 57)

и сет народ на нозе стана – *сити се кренаа*; Светна крстот како на рид сонце, / и сет народ на нозе станаа, / на чесниот крст се поклонија. (стр. 59)

има ак – *заслужил*; И имаат ак Црногорциве / да нѐ врлат под клета грамада... (стр. 22)

истрештиле очи како ламји – *се ококориле*; Носиштата по сажен им беа, / истрештиле очи како ламји / а зинале како волци гладни... (стр. 67)

како желка ... под корупка – *ѓоѓајно*; Нозе слаби, очи догледале / се мувлосал мозок во тимбата, / здетинило чело намуртено; / лоши брчки лицето го грдат, / матни очи в глава потонале, / смртта гнасно под чело се смее / како желка гнасна под корупка. (стр. 46)

како човек човека ќе јадел?! – како еден со оруѓ ќе се мразел; Ка ќе јадат, ако Бога знаеш! / како човек човека ќе јадел?! (стр. 70)

ко дибек е дебел – *многу е дебел*; не е тоа вештер ни сениште, / туку ете ко дибек си дебел, / та салото на спање те души, / мене ништо не ме нагазило (стр. 55)

ко куче на синцир врзан – *ѿука чмаатѿ и дење и ноќе*; Тука летно сонце ги гореше, / ги давеа дождје и фртуни, / не можеа од оков да мрднат, // а ко куче на синцир врзано, / тука чмаат и дење и ноќе. (стр. 64–65)

крпишта партали – *искинаѿѿи алиѿѿѿи*; наоблекле крпишта партали, – / на пладнина човек да ги сретете, / сиот би го полазиле мравки. (стр. 67)

кука како кукавица – *се жали; ѿаѓува*; Каква тебе (владику) неола те нашло, / та што кукаш како кукавица / и што тонеш во српски несреќи? (стр. 15)

лична глава – *убав човек*; лична главо! / о мој свете загубени, / сонце брате! / мои рани без пребола, / рано лута; / мои очи извадени, / бистра солзо! (стр. 81)

личното јато твое – *од ѿвојаѿѿа војска*; Кај се дели, кај одлета / сокле сино! / од личното јато твое? / брате таго! / ал Турците не ги узна, /.../ дека тебе ќе прелажат? (стр. 81)

лоши брчки лицето го грдат – *веќе остѿарел*; Нозе слаби, очи догледале / се мувлосал мозок во тимбата, / здетинило чело намуртено; / лоши брчки лицето го грдат, / матни очи в глава потонале, / смртта гнасно под чело се смее / како желка гнасна под корупка. (стр. 46)

макар и крила да пуштат – *иѿѿо и да ѿраваѿѿ*; Не сакаме ништо да се крие, / макар крила Турциве да пуштат. (стр. 49)

мако наша! – *ѿеѿка суобино наша!*; Многу браќа ти ќе најдеш, / мако наша! / сè одбрани сокли сиви, / леле браќа! / а на Травник на бедемот, / Бог го убил! / глави братски не узнаваш, / клета мако! / зашто нив ги нагрдиле, / неверници! (стр. 83)

матни очи в глава потонале – *ослабнал*; Нозе слаби, очи догледале / се мувлосал мозок во тимбата, / здетинило чело намуртено; / лоши брчки лицето го грдат, / матни очи в глава потонале, / смртта гнасно под чело се смее / како желка гнасна под корупка. (стр. 46)

машка глава – *човечки живоѿѿ*; чудна пушка чини машка глава! / Сека наша шест пати ќе екне (стр. 17)

можат да се сложат ко две чорби во една чинија – *убаво можат да се сложат; Макар што е земјава тесничка, / двете вери можат да се сложат / ко две чорби во една чинија. (стр. 47)*

мои очи извадени – *ослепен сум; Кај се дели, кај одлета / сокле сино! / од личното јато твое? / брате таго! / ал Турците не ги зна, / бог ги убил! / дека тебе ќе прелажат? / лична главо! / о мој свете загубени, / сонце брате! / мои рани без пребола, / рано лута; / мои очи извадени, / бистра солзо! (стр. 81)*

на врат му стапи – *го сџави поод свое водство, го покорри, го поичини; Нашта круна не ја даде срамно, / кога на врат падишу му стапи, / и на динот в чорба му загази. (стр. 77)*

народи иззоба – *уништи многу народ; врашко племе народи иззоба (стр. 13)*

не би им се смешала чорбата – *многу се различни; Ама што се дружат со крвници!? / а во еден котел да ги свариш, / не би им се смешала чорбата. (стр. 80)*

не му е таму умот – *не мисли на џоа; Не плаши се, со Господа, дедо! / ним не им е таму умот сега; / лоши мисли и нив ги стигнале. (стр. 106)*

небото е ништо без грмежи – *без соодветни средства ништо не се постигнува; „Узда гризи – заби ќе искршиш! / „небото е ништо без грмежи; / „у фукарот – очи жабурливи. (стр. 51)*

нека бега кај го нозе носат – *нека бега каде било; Штом за бојот на Цетиње чувме, / дека Турчин жив не останало, / сердар Јанко испрати в Риека / две момчиња веднаш при Турците: / „кој не мисли на Коран да плукне, / „нека бега кај го нозе носат!“ (стр. 113)*

нема крв во образите – *безживошен е: ги давеше теснотија тешка, / омарина и лоша смрдеа, / та немаа крв во образите (стр. 63)*

нема таму човек да се најде – *нема таму никој; Колку држат Млетки од крај на крај / нема таму човек да се најде /*

што не мисли еден за другото / да е кодош таен ел шпиунин.
(стр. 66)

ни крк да ми даде – *ни да се јави*; Сè ме гази некакво сениште; / а ќе дремнам, ни крк да ми даде. (стр. 55)

ни се среќаваат очи – *се гледаме*; Арно, Турци, ама не се може; / смешна ни е таа наша љубов! / луто ни се среќаваат очи, / и не можат братски да се видат, / а крвнички и некако диво; / очи зборат што срце шепина. (стр. 47)

ниту мислат за чест и за образ – *честта не им е важна*; ниту мислат за чест и за образ, / само трошка рана да спечалат (стр. 63)

од пламен поживо – *мошне многу живо*; Тажи млада, за срце те каса, / очи горат од пламен поживо, / чело ѝ е лична месечина, / а јас плачам како мало дете. (стр. 58)

од пушка човек да не падне – *да не биде убиен*; Еве има шест-седум години / кај доаѓа една пророчица, / кај нас ваму – од Бар се кажува; / дава треви и нешто лекува / и некакви амајлии прави, / за од пушка човек да не падне. (стр. 90)

одеа како на драгои – *шешко одеа*; а дрвени нозе насадиле / та одеа како на драгои; / наоблекле крпишта партали, – / на пладнина човек да ги сретете, / сиот би го полазиле мравки. (стр. 67)

очи догледале – *ослеил*; Нозе слаби, очи догледале / се мувлосал мозок во тимбата, / здетинило чело намуртено; / лоши брчки лицето го грдат, / матни очи в глава потонале, / смртта гнасно под чело се смее / како желка гнасна под корупка. (стр. 46)

очи жабурливи – *безживојни очи*; „Узда гризи – заби ќе искршиш! / „небото е ништо без грмежи; / „у фукарот – очи жабурливи. (стр. 51)

очи зборат што срце шепина – *очиие го издаваат срцето*; Арно, Турци, ама не се може; / смешна ни е таа наша љубов! / луто ни се среќаваат очи, / и не можат братски да се видат, / а крвнички и некако диво; / очи зборат што срце шепина. (стр. 47)

очите ѝ ѕвезди на небо – *очи ѝ се како ѕвезди*; Фатима е чудо на става, / очите ѝ ѕвезди на небо, / лицето ѝ утро румено, / под леса ѝ гори деница, / со паре ѝ уста резана, / со ружа ѝ усни жижнати, / меѓу ними мило светнува / белегзица снежни бисери, / грлото ѝ чиста филдиша, / бели раце – крилја лебедни; / над цвеќиња плива зорница, / а ја возат весла стребрени. (стр. 79)

очите му ги маѓепсале – *џо заслепиле*; Тоа не е за вистина, Драшко, / а очите ти ги маѓепсале. (стр. 68)

очите му молскаат – *се воодушевува*; Обилиќе, змеу огнеити, / кој те гледа, очи му молскотат, / ќе те слават доverk јунаците! (стр. 77)

очите на слеп не му пречат – *џој џо прави џоа шџо џо може*; А очите на слеп не му пречат, / тој си оди по една патека, / како пијан што за плот се ватил. (стр. 100)

очите сопствени нè лажат – *не сме убедени во џоа шџо џо гледаме*; Време земно и човечка судба, / два образа на највиша лудост, / без поредок најдлабока ука, / на сонот ни деца ел татковци – / тоа ли е онаа причина / што тајната не ѝ се постига? / верно ли е што е сево вака, / ел очите сопствени нè лажат? (стр. 98)

очно видело – *ден*; Нема сонце без очно видело, / ни вистински сведен без Божика! (стр. 104)

по сажен – *мошне џолем(и)*; Носиштата по сажен им беа, / истрештиле очи како ламји / а зинале како волци гладни... (стр. 67)

пожал му е колку двете очи да загуби – *многу повеќе му е жал*; Жала Иван брата единего, / пожал му е за Урош војвода, / колку двата сина да загуби; / пожал му е за Урош војвода, / колку сета земја што загубил; / пожал му е за Урош војвода, / колку двете очи да загуби; / би дал очи за брата Уроша. (стр. 32)

поттрпезни кучки – *никаквеци, неранимајковци*; Кај тргнале поттрпезни кучки, / Бранковиќи и лиживагани? / што им треба дружба со Турците? (стр. 75)

пред вашите очи – *ипред вас*; Ој, хурии, моми синооки / што со мене век ќе векувате, / кај ’ма сенка, и што ќе ја спушти, / да ми падне пред вашите очи? / пред очите огон што стрелаат / и што можат камен да растопат / а камо ли слабе-го човека / што е роден од нив да се топи, – / пред очите – вода бисерница, / во две капки каде што свештени, / шир поширок гледаш божја сила, / отколку ли во утро пролетно / од планина над море што гледаш! (стр. 43)

пред очи – *ипред себе*; Шест пати сме стојале на мака, / кај што барут пред очи ти гори, / и мртвенски глави кај летат; // уште такви очи од железно / не бев видел у едного момка, / а немаше ни двајсет години. (84–85); Обиди се, кога прикажуваш: / штом на твојот расказ ќе се јави / нешто сосем спротивно пред очи, / приказната слач и сила губи, / умот темнеј, јазикот се плетка; / забораваш што сакаш да кажеш. (100); И во бојот кај белата кула, / куршумите токи ми скршија, / а на докрај од бојот крваен // што последна пушка турска пукна – / џеверданот го држев пред очи – / го престрижа, пушта останала (*илаче*) / преку ремен, божем трска беше! (116–117)

пред очи го гледа – *очевидец е*; Вивнал пламен дури до небеси / и кулата беше ја заватил! / а Радуне бие, не тивнуе; / викнал песни тенко, гласоито, / го спомина Баја и Новака, / го спомина Драшка и Вукота, / од Трињине двата имењаци, / Вук Марковиќ и Вук Томановиќ, / тој ми вика и живи и мртви; / часот страшен пред очи го гледа. (стр. 116)

рана лута – *голема болка*; лична главо! / о мој свете загубени, / сонце брате! / мои рани без пребола, / рано лута; / мои очи извадени, / бистра солзо! (стр. 81)

рани без пребола – *нейреболни рани*; лична главо! / о мој свете загубени, / сонце брате! / мои рани без пребола, / рано лута; / мои очи извадени, / бистра солзо! (81);

’рѓа те не јала – (прен.) *совесџа да не џе грџзе (мачи)*; немој, Драшко, жити двете очи! / Не се бие сина кукавица; / ал не знаеш, ’рѓа те не јала, / тие ми се ќерки Лазареви (стр. 18–19) [’рѓа (хем.) процес кој го нагрџува железото и др. метали и ги распаѓа.]

сами течат солзите од очи – *ситуацијата е за плачење, ситуацијата е крајно тешка*; Не се лафи со везири така, / кај ќе стапат тие треска носат, / сами течат солзите од очи / и земјата јачи од пискоти. (стр. 53)

се мачеа – очи да им прснат – *(се мачеа дури очите да им прснаат)*; *мошне многу се мачеа*; Секо катче преполно фукара; / се мачеа – очи да им прснат – / да спечалат корка лепче суво. (стр. 62)

се мувлосал мозок во тимбата – *веќе почнал да заборава*; Нозе слаби, очи догледале / се мувлосал мозок во тимбата, / здетинило чело намуртено (стр. 46)

сè со очи гледа – *сèвидува*; Таа вели дека сè ќе каже; / и кажува, да би Бог ја убил, / божем човек сè со очи гледа. (стр. 91)

сите до еден – *без исклучок*; туку сите до еден паднаа (стр. 49)

слепи се при очи – *ништо не гледаат*; Будалите слепи се при очи / што гледаат, а зошто гледаат; / им требаат за прости потреби / ко на сите други животини. (стр. 100)

со кривина земен – *неправедно земен*; на трон седиш со кривина земен, / се гордеш со скиптер скрвавен (стр. 14)

со очи – *очигледно*; А ти мислиш, сердаре Његушки, / дека ваков ќе беше со очи? (стр. 100)

сум се спуштил на вашето јаже – *сум се спуштил на ваше ниво*; сум се спуштил на вашето јаже, / уште малку ќе се прекинеш. (стр. 52)

таков... ниту слушнал, ни со очи видел – *штој бил многу убав*; Ој што убав беше да го видиш; / уште никој таков на земјава / ниту слушнал, ни со очи видел. (стр. 18)

тони во несреќи – *паѓа од тешка во сè потешка ситуација*; та што кукаш (владико) како кукаица / и што тонеш во српски несреќи? (стр. 15)

ќе ја гледа како двете очи в главата – *многу ќе ја гледа, пази, чува*; Ќе ја гледа Суљо Фатима / како двете очи в главата. (стр. 79)

ќе ни сотре семе од порода – *ќе нè уништи од корен*; а крвникот силен е песосан / *ќе ни сотре семе од порода* (стр. 15)

узди да пристегне – *да дисциплинира (некоѓо)*; на рајата узди да пристегнам, / *зер таа е како сека лишка* (стр. 50)

ум ни продава – *нè подучува*; Кој се нашол ум да ни продава! / *па ти гледаш повеќе во ними / отколку што десетмина други; / не оставаш плешка да избелат, / на луѓето од уста им грабаш.* (стр. 74)

умот му го дотера в глава – *ѓо вразуми, ѓо ојамейи*; сум се спуштил на вашето јаже, / *уште малку ќе се прекинеш.* / Оттогаш сме и пријатели, / *умот ми го дотеравте в глава* (стр. 52)

умот му го зел – *ѓо сиобудалил*; Што си дете, кутра мајка твоја, / *навистина умот ти го зела.* (стр. 57)

умот темнее јазикот се плетка – *заборава што сака да каже*; Обиди се, кога прикажуваш: / *штом на твојот расказ ќе се јави / нешто сосем спротивно пред очи, / приказната слач и сила губи, / умот темнеј, јазикот се плетка; / забораваш што сакаш да кажеш.* (стр. 100)

црн пекол стане – *сѝане мошне ѝежок, неиздржлив*; мене веков црн пекол ми стана, / *а луѓето пеколни сеништа.* / *Цени дену, и црна судбино!* (стр. 14)

црно клопче пушти – *ѝремноѓу жала*; многу були ваши со тажење / *црно клопче по мене пуштиле* (стр. 53)

чесен крст – *(во христијанската религија) 1. светио дрво на кое е расинаѝ Исус Христос. 2. вообичаен израз како симбол на христијанството*; и сет народ на нозе станаа, / *на чесниот крст се поклонија*; Светна крстот како на рид сонце, / *и сет народ на нозе станаа, / на чесниот крст се поклонија.* (стр. 59)

чест имај му – *ѝочитувај ѓо*; Ти, владико, знаеш што да пишиш, / *чест имај му колку што тој тебе.* (стр. 51)

човек куче во нив не би врзал – *никој не би одел (не би влеѓол) кај нив*; Најлоши им беа занданите / *под куќата кај што дуждот седи; / а најдлабока јама што ја има / поарно е*

колку во нив да си; / коњ да беше во нив ќе цркнеше, / човек куче во нив не би врзал, / а камо ли кутрего човека. (стр. 65)

човек со човека – *еден со друг*; Никој среќен, никој задоволен, / никој мирен и никој спокоен; / се страмоти човек со човека: / се назира мајмун в огледало. (стр. 106)

човек средна рака – *средно имоџен човек*; Беше човек вака средна рака; / она име да не го носеше, / од урока зијан не би имал. (стр. 70)

човекот се бори со човека – *секој ипроишв секоџо, секој ипроишв некоџо*; Тој е состав од борба пеколна: / душата се бори со телото, / морето се бори со брежјето, / зимата се бори со пролетта, / ветришта се борат со ветришта, / живина се бори со живина, / народи се борат со народи, / човекот се бори со човека, / деништа се борат со ноќеви, / духови се борат со небото. (стр. 105)

шубе го фати – *иочне да се сомнева*; дај овие да не ги држиме, / а побрго назад да си одат, / да не шубе пашата го фати, / нека знае што треба да прае (стр. 51).

И многу, многу други. „Горски венец“ е полн со убави мисли, со изреки, со убави кажувања и со многу слики и метафори. Само уште еден пример:

Штом го смислив денешниов зговор,
ме згоруват од ужас пламења:
брат со брата ќе се исколиме,
а крвникот силен и песосан
ќе ни сотре семе од порода.
Клети дену, да би Бог те убил,
што ме даде мене на земјава!
часот лански триж проклет да биде
што Турците не ме загубија,
да не мамам надежда народна.

Направивме целосна ексцерпција на текстот на преводот на „Горски венец“ и во понатамошната моја работа ќе бидат претставени систематски јазичните средства, на голем број примери, со кои се служел Блаже Конески при преведу-

вањето. Исто така ќе направам и регистри на зборовниот фонд во делото на Блаже Конески „Горски венец“: Прав, Обратен и Фреквентен³.

¹Петар Петровиќ Његош, Горски вијенац (историческо собитије при свршетку XVII вијека. Издавачко предузеће „Рад“, Београд 1968.

²Ние го користиме македонското издание во кое е поговорот од проф. Димче Левков: Петар Петровиќ Његош / Блаже Конески, Горски венец. „Мисла“, „Култура“, „Македонска книга“, Скопје 1988, 157 стр.

³Во Предговорот кон фототипското издание на првиот превод на македонски јазик на „Горски венец“, направен од Блаже Конески во 1947 година, Катица Кулавкова ќе истакне дека таквата „радикална концепција е повеќе идеолошка матрица која сугерира неопходност од пожртвуваност и од жртви во критичните историски ситуации, кога во прашање е безбедноста или опстанокот на еден народ, на една религија, на една држава, еден режим...“ Во фуснотата број 4 Кулавкова допишува: „И во XX и во XXI век се вршат насилства, терор, агресији под изговори во име на некоја виша цел: во име на народот, во име на верата, во име на демократијата.“ [Предговор. „Горски венец“ на македонски јазик, прочитан од временска и вредносна дистанца. По повид 200-годишнината од раѓањето на Петар II Петровиќ Његош (1813–1851). Во книгата: Петар Петровиќ Његош, Горски венец. Фототипно издание на првиот превод на македонски јазик од Блаже Конески, издаден во 1947 година. Македонска академија на науките и уметностите, Скопје 2013, стр. XIV–XV].

[Славистички студии, 18. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје, Скопје, 2018, стр. 111–120.

ISSN 0352-3055]